

שְׂאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם

הנהגת המלך, ההנהגה שלו היא הכי ישרה ומיוחדת ומועילה וכו'.

ולעומתו ה'עבד' התפקיד שלו הוא להסתובב בבית המלך ולראות מה חסר ומה צריך תיקון, ועליו להופיע לפני המלך ולעורר על כך, והופעה כזו היא בצורה של תפלה, כי בא לבקש מהמלך שיתייחס לענין פלוני ואלמוני ויתקן אותו.

התפלה והרציון

ולאור כל זאת נראה, שיש סדר השפעה קבוע ומתוכנן, וההשפעה הזו מגיעה דרך 'שרי מעלה' האומרים שירה לפני ה', וכנגדם למטה יש צדיקים שהם בבחינת 'שרים', והם מתהלכים בהרגשה שה' מנהיג את העולם כרצונו, ועליהם להסכים עם רצונו, להתבטל לרצונו, להיות ששים ושמחים לעשות רצון קונם, להאמין שכל מה שעושה הוא טובה, לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, אם הצדיקים הללו יתפנו לרגע להביט על העולם בצורה שכאילו יש בו 'חסרון' הצריך תיקון, יאה זה כרגע שבו מפסיקים המה לשורר את השירה לפני ה', והפסק השירה הזו יבטל את התקשרות השרים עם המלך, ימנע את ההשפעה הכללית הנצרכת לכל יצורי עולם בכל רגע ורגע...

אך מצד שני יש בעולם כל מיני מעשים הגורמים למנוע את ההשפעה הטובה, ועצם הדבר שאנשים לא מביטים כלפי מעלה, ושוכחים שההשפעה שלהם היא מה', וכל שכן כאשר נגררים למצב שסוברים שיכוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', גם זה מונע את ההשפעה, ולשם כך צריך את העבודה של תפלה, שיצורי מטה ירגישו את הנצרכות שלהם, ירגישו שתלויים הם בחסדי ה', ועליהם לבקש רחמים מלפניו, וגם יתעוררו לתקן מעשיהם כדי שלא תימנע ההשפעה, והי' הרוצה שעולמו יקבל את השפע שלו, רוצה הוא שבריותיו יתייצבו בתפלה לפניו, וכביכול קִמְּנָה את כל אחד מבריותיו להביט על החסרונות שלו, להביט על הקלקולים המצויים בעולם, ולחשוב כיצד אפשר לתקן אותם, ולבקש רחמים ממנו הן להמשך ההשפעה והן לזכות לתקן את מה שצריכים לתקן...

אך מצד שני יש לתמוה למה מכוּנָה משה כמו 'עבד', והרי בודאי היה בבחינת 'שר' שהיה רבן של ישראל ומנהיג הדור.

עבדים ושרים למעלה

והנה גם אצל משרתי עליון מצינו את שני הבחינות הללו, כי יש מלאכים שהם 'פועלי תפלות', מעלים את תפלות ישראל לפני ה', ולעומת זאת יש גם 'שרי מעלה', וכידוע שכל אומה יש לה את השר שלה, והאריז"ל בפרשת השבוע (טעמי המצוות סמוך לסוף הפרשה בענין 'פרק שירה') כתב "דע כי כל הנבראים שבעולם יש עליהם שר בשמים, והוא סוד 'אין לך עשב מלמטה שאין מזל מכה עליו מלמעלה ואומר לו גדל, והנה על ידי אותו שר נמשך אליו שפע וחיות". וגם שם צריך להבין את ענין החלוקה הזו, בין מלאכים לשרים.

ואולי מהמשך דברי האריז"ל שם אפשר למצוא קצה חוט לביאור הענין, כי ממשך ואומר "והנה אותו השר אינו יכול להשפיע בתחתונים עד שאומר תחלה שירה, ועל ידי אותו שירה מקבל חיותו ומזונו להשפיע בתחתונים..."

ורואים מזה שהענין של מלאכים הוא להגיש תפלות, והענין של שָׂרִים הוא לשורר שירה.

והנה החילוק בין תפלה לשירה הוא כך, שבתפלה המטרה של המתפלל נראית כרצון לשנות את גזרת עליון, לחדש הנהגה חדשה, [ומלכתחילה סידר ה' שיהיו כל מיני חידושים בהנהגה אם יתייצבו לפניו בתפלה] –

אבל ב'שירה' מקשרים את כל ההנהגה אל ה', משבחים אותו על כל ההשפעות שהשפיע ומשפיע תמיד, וזה ענין של הסכמה בהנהגת ה', שמחים בהנהגתו, מרוצים מהנהגתו, אין פה כביכול מטרה לשנות את ההנהגה.

וזהו הענין של 'שר לפני המלך' כי השר דעתו מבוטלת לדעת המלך, כל הענין שלו הוא לברר מה דעת המלך, ולפעול את רצונו של המלך, כל ההופעה שלו לפני המלך אומרת 'שירה', מביע שאין כמו

'עבדים' ו'שרים'

פרשת השבוע מתחילה עם תקט"ו תפלות שהתפלל משה בכדי לזכות להיכנס לארץ, עד אשר אמר לו ה' "רב לך אל תוסף דבר אלי בדבר הזה", וצריך להבין מהי המטרה של כל כך הרבה תפלות שלא נענו?

ומצינו במשנה (ברכות לד ב) שרבי חנינא בן דוסה היה יודע מיד בשעת תפלתו אם התקבלה תפלתו או לא, כי אם תפלתו היתה שגורה בפיו – סימן שהתקבלה, ולכאורה לפי זה היה משה רבנו צריך כבר לדעת בתפלה ראשונה שתפלתו לא תתקבל, ולמה היה צריך להוסיף עוד תפלות?

ובעצם כח התפלה של רבי חנינא בן דוסה מצינו בגמרא שם: "מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן זכאי, וחלה בנו של רבי יוחנן בן זכאי. אמר לו: חנינא בני, בקש עליו רחמים ויחיה. הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים - ויחיה. אמר רבי יוחנן בן זכאי: אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו - לא היו משגיחים עליו. אמרה לו אשתו: וכי חנינא גדול ממך? אמר לה: לאו, אלא הוא דומה כעבד לפני המלך, ואני דומה כשר לפני המלך", ומפרש רש"י ש'עבד' הוא כמו בן-בית ויכול להופיע בכל שעה לפני המלך, גם ללא רשות, אבל 'שר' אינו רגיל לבוא לפני המלך –

ומבואר שיש צדיקים שהם בבחינת עבד ויש צדיקים שהם בבחינת שר, ואלו שהם בבחינת עבד יותר מוכשרים לפעול בכח התפלה, וצריך להבין מה הענין לחלוקה זו.

אולם לאור הידיעה הזו מתחזקת יותר השאלה ששאלנו בתחילה, שהרי משה רבנו היה בבחינת 'עבד', וככתוב 'מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה', 'וימת שם משה עבד ה', 'משה עבדי מת', ואם כן היה צריך שיהיה לו את כח התפלה של רבי חנינא בן דוסה.

והנה כאשר משהו מביט על חסרונו, וכואב לו החסרון 'שלו', ולכן מתייצב בתפלה לפני ה', קשה לומר שהוא בבחינת 'עבד', כי המטרה שלו היא הנוחיות של עצמו, הרי זה כעובד את עצמו.

אך כאשר מתבונן שה' רוצה עולם מושלם ומתוקן, וכביכול ה' כואב את החסרון הזה, והוא הרוצה שבריותיו יתייצבו לפניו לעורר ולבקש על תיקון החסרון – מתפלל כזה הוא בבחינת עבד, הריהו כמשרת בבית המלך, מעיין מה צריך לתקן שם ומציע את הדברים לפני המלך, וכאשר הפסוק אומר 'ולעבדו בכל לבבכם', ואמרו חז"ל 'איזה היא עבודה שבלב זו תפלה', לכאורה הכוונה היא שכאשר יהודי מבקש מה' מחמת הצורך הפרטי שלו, אין זו עדיין בקשה היוצאה 'מכל הלב', כי הלב היהודי כואב לו הצורך של מעלה לפחות כמו הצורך שלו, ואם תפלתו אינה מביעה את חלק הכאב של מעלה, אין זה 'בכל לבבכם', אבל כאשר משתף בתפלתו את צורך הגבוה, זאת היא 'עבודה בכל לבבכם', והיות שעושה הוא 'עבודה' לפני ה', ממילא הוא גם בבחינת 'עבד', והיות ומבקש לצורך גבוה, לכן המלאכים שהם 'משרתי עליון' מגישים את תפלתו לפני ה', כי הם הממונים לעורר על צרכי גבוה.

הבחינת של 'משה'

ולאחר הקדמות אלו נשוב לברר מה היתה הבחינה של משה, האם היה כמו שר או כמו עבד? ונקדים עוד שהנה לפני שאומר משה 'ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה', נאמר 'ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי', והאריז"ל מאריך בסודות פסוק זה, ומבואר מתוכן הדברים שהחטאים של ישראל גרמו למשה בחינה של קטנות, שלפני כן היה משיג 'חמשים' שערי בינה, ואחר כך ניטל ממנו שער החמשים, ולא זכה אליו אלא בשעת מיתה.

ולפי זה יתכן שבתחילה כאשר היו לו חמשים שערי בינה התמנה להיות כמו שר, ואחר שחטאו, ואירע לו החסרון שחסר לו שער החמשים, נעשה בבחינת 'עבד', הרואה את החסרון והקלקול שאירע ומבקש רחמים, וכאשר התפלל תקט"ו תפלות, כל אלו התפלות היו מחמת שאכן היתה תפלתו שגורה בפיו, וכמבואר ברש"י בגמרא שם על מה שאמר רבי חנינה "אם שגורה תפלתי בפי - אם סדורה תפלתי בפי במרוצה ואיני נכשל,

ותחנתי נובעת מלבי אל פי, כל מה שאני חפץ להאריך בתחנונים". ומבואר שכאשר הלב נותן לאדם להאריך בתחנונים, זהו סימן שתפלתו שגורה, ואם כן בודאי שהתקבלו תפלותיו –

והעומק בזה הוא, שהנה כל הסיבה שרצה להיכנס לארץ ולא הסכים לגזרת ה', הרי זה מפני שאחר החסרון לא היה בבחינת 'שר', ולכן לא היה כמסכים עם הנהגת ה', היה צריך לראות את החסרון, ואחר כל התפלות הללו, הודיע לו ה' שעל ידי המיתה יזכה שוב לשער החמשים, ואז ממילא יהא שוב כמו שר לפני ה', וממילא לא יראה את מניעת הכניסה לארץ כמו 'חסרון', אלא יסכים עם הנהגת ה', ונמצא שלמעשה התקבלה תפלתו, ולכן מקדים ואומר 'ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי', כדי לברר שכל הסיבה למה שנראה כאילו ה' לא שמע אלי היה מחמת שהם גרמו לו את הקטנות, ומצד המבט על הקטנות אכן לא נתקבלה תפלתו, אבל מצד השלמות שהשיג לבסוף בחזרה, גם תפלתו התקבלה.

תיקון ה'ערב-רב'

ועדיין צריך להבין מהו הענין שמחמת חטאי הדור נגרמה בחינת קטנות למשה רבנו ע"ה? והנה בהמשך דברי האריז"ל שם מבואר שמה שרבו צריך לבוא בכל דור [בבחינת 'עיבור'] כדי להגן על הדור מנשמות הערב רב ולתקנם, ובכל דור יש לו בחינת קטנות, ולבסוף יזכה לשכר עצום 'תחת אשר הערה למות נפשו בכל דור' (עיי"ש באורך), ואולי יש להסביר שהתיקון שעושה משה בכל דור הוא בזה שמאיר לתוך הדור את ענין ה'עבודת' –

כי הנה הנזק של הערב רב היה מזה שלא היו מזוככים כראוי דרך שעבוד מצרים, וחסרון הזיכוך הזה הוא לכאורה מחמת שישראל שהיו עבדים לפרעה, קנו בזה את תכונת העבדות, ושוב היו יכולים להפוך אותם מעבדי פרעה לעבדי ה', והערב רב היה חסר להם הבחינה הזו, ולפי המבואר לעיל כאשר יש ליהודי בחינת עבדות יכול הוא להשמיע תפלה לה' 'בכל לבבו', כי אינו אנוכי החושב רק על עצמו, אלא הוא מזוכך, חושב על צורך גבוה, והתבאר גם שעל ידי תפלה כזו אפשר לזכות לבסוף להגיע למדרגה שיחפוץ רק בצורך גבוה, לא יעניין אותו כלל צרכיו, ויהיה בבחינת 'שר לפני המלך' וכמו שזכה משה בתפלותיו, וכאשר משה מתעבר בתוך כל דור, והוא במצב של קטנות, ומבקש לדעת

כיצד ובמה יעבוד את ה', ואשר כל חוסר הידיעה הזו מגיעה מחסרון שער החמשים המלא בכל הבהירות, מעורר הוא את התפלה הזו בתוך לבות כל ישראל, יהודים מרגישים כי 'רצוננו לעשות רצונך' אך איננו יודעים מהיכן להתחיל ומה לעשות, וגם צרכי הגוף ומחסוריו מבלבלים את הדעת, ואין ישוב הדעת לחשוב כיצד לעבוד את ה' כנכון, ותפלות כאלו הינם למען כבוד ה', ובכך מזדכך הדור, מביט כלפי מעלה, מביט על ידיו של משה הפרושות למעלה, ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים, ונעשים עבדי ה', וראויים לזכות להגיע למצב שבו יבקשו באמת לעשות רק את רצון אביהם שבשמים בלבב שלם, יתבטלו לרצון ה', ובמקום שהדעת שלהם [ידעת -גמטריא 'ערב רב'] תהא שקועה בצרכי גופם וכבודם, תמלא הארץ 'דעה את ה' כמים לים מכסים', ויתברר מה שהביא האריז"ל שם בשם חז"ל כי 'כגואל ראשון כן גואל אחרון', כי גם גאולה אחרונה תהא בכוחו של משה.

נחמו נחמו עמי

ובשבת זו עוברים אנו מאבל לנחמה, וזאת למרות שגם בשנה שעברה התנחמנו, אך הנה שוב התאבלנו, ומה פשר נחמה שכזו? ולפני כמה שבועות כתבנו שיש בנפש מקום של אבלות, ויש בה גם מקום של נחמה, ובכל זמן מאיר מקום אחר –

ולפי המבואר כעת אפשר להוסיף עוד, שהאבלות היא מצב שבו אין כואבים רק על הצרות שיש לנו עכשיו, אלא מתאבלים על כבוד ה' וצער השכינה, "עלי כבוד אשר גלה, עלי שמך אשר חוללי", וההתעוררות הזו מזככת את לבות ישראל לצאת מהשקיעה באנוכיות שלהם, לצאת מהמצב של ערב רב, מהמצב שגרם ליבכיה לדורות', להביט כלפי מעלה, להתפלל ולבקש למען צורך גבוה, ותפלה כזו מזככת להחל להביט יותר ויותר על כבוד ה', וזו עצמה הנחמה, כי כאשר יהודי מתבטל להנהגת ה', הריהו מנוחם ומרוצה, יודע שהוא בתהליך של זיכוך המכין אותו לנחמה הנפלאה של 'שוש אשיש בה' תגל נפשי באלקיי, וכל שנה ושנה כאשר חוזרים ומביטים על האבל, ובכל זאת חוזרים ומביטים כלפי מעלה, מתבטלים יותר לרצון ה', שומעים עמוק יותר את ה' 'קול קורא במדבר: פנו דרך ה' - תכירו שכל הגלות הינה 'דרך ה', מקרבת אל ה', 'שאו מרום עיניכם'!